

Копин Валерія Миколаївна,

курсант навчально-наукового інституту № 2
Національна академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
криміналістичних експертиз навчально-
наукового інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук ***Приходько Ю. П.***

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВИБУХОВИМИ МАТЕРІАЛАМИ

За останні роки в державі позначилася стійка тенденція зростання злочинів із застосуванням вибухових матеріалів. Застосування вибухових матеріалів для здійснення різного виду злочинів, а як правило це: диверсія і терористичний акт; розпалювання міжособистісних конфліктів; знищення або пошкодження майна; посягання на життя та здоров'я громадян; самогубство; незаконне зберігання вибухових матеріалів; приховування слідів іншого злочину (вбивства, крадіжки) тощо.

Практика розслідування злочинів за фактами кримінальних вибухів показала, що успіх їх розслідування залежить, в першу чергу, від того, наскільки грамотно і повно було оглянуте місце події і вилучені необхідні речові докази. Також, велику роль при отриманні значимих результатів вибухотехнічної і хімічної експертиз відіграють правильна упаковка і транспортування речових доказів. Навіть при правильному вилученні речових доказів, недотримання вимог щодо їх пакування, може привести до негативних результатів експертного дослідження.

Досвід експертної практики дозволяє виділити три типові ситуації щодо злочинів пов'язаних з використанням вибухових матеріалів:

- загроза вибуху по прийнятому анонімному повідомленню, коли вибуховий пристрій не виявлений;
- загроза вибуху при виявленні предмета, схожого на вибуховий пристрій;
- безпосередньо місце вибуху (тобто, вибух вже стався).

Перша типова ситуація: загроза вибуху по прийнятому повідомленню, коли вибуховий пристрій не виявлений.

Оскільки інформація, що поступила черговому, як правило, не містить відомостей, що дозволяє зробити які-небудь висновки, то

необхідно раціонально організувати подальшу роботу виходячи із забезпечення безпеки громадян і фахівців, що беруть участь в розслідуванні. Для цього необхідно вжити наступні заходи:

- терміново викликати фахівців вибухотехників з метою очищення місцевості від вибухонебезпечних предметів;

- визначити межу небезпечної зони. Відстань від неї до місця розташування вибухонебезпечного предмета визначається з урахуванням конкретної обстановки як правило, не менше 100 м на відкритій місцевості та 50 м у будівлі;

- організувати евакуацію людей з небезпечної зони;

- організувати оточення по межах небезпечної зони за допомогою постів і умовних знаків (червоні прапорці, огорожувальна стрічка і тому подібне);

- направити на місце події слідчо-оперативну групу.

Друга типова ситуація: загроза вибуху при виявленні предмета, схожого на вибуховий пристрій.

При виникненні цієї ситуації необхідно вжити наступні заходи:

- виконати увесь комплекс заходів, передбачених для першої типової ситуації;

- зробити фотографування, а по можливості - і відеозйомку вибухонебезпечного предмету;

- скласти детальний опис цього об'єкту: зовнішній вигляд, габарити і забарвлення, засоби перенесення і маскування(сумки, портфеля, валізи і тому подібне), зовнішній вигляд, габарити і забарвлення самого об'єкту(по можливості), видиме маркування і інші специфічні ознаки;

- при прибутті на місце події фахівців вибухотехників негайно вирішити питання про можливість транспортування вибухонебезпечного об'єкту у безпечне місце для його знешкодження або знищення;

- якщо фахівець з розмінування визнає можливим транспортування цього об'єкту, а також безпечними певні маніпуляції з ВП (повороти, підведення і тому подібне), то необхідно досліджувати поверхню вибухового пристрою на наявність слідів рук, при цьому доцільно зробити(по можливості) рентгенівську зйомку предмету;

- якщо фахівець з розмінування визнає необхідним зробити руйнування вибухонебезпечного предмету за допомогою гідроруйнівної гармати на місці події, треба вжити заходи по відвертанню розльоту осколків корпусу вибухового пристрою і інших

вважаючих елементів(використати вибухозахисний контейнер, мішки з піском і т.п.);

– після руйнування осколки і інші фрагменти вибухового пристрою упаковуються і спрямовуються на експертизу;

Третя типова ситуація: огляд місця вибуху.

Оскільки на місці вибуху можуть бути вибухові пристрої, що не спрацювали, то необхідно викликати, окрім оперативно-слідчої групи, і фахівців зі знешкодження вибухонебезпечних предметів. При виявленні подібних предметів необхідно виконати увесь комплекс заходів, передбачених для другої типової ситуації.

Місце вибуху оглядається в наступному порядку:

– фіксується обстановка місця події (фото і відео зйомка);

– організуються при необхідності рятувальні і аварійно-відновлювальні роботи, а за наявності жертв і потерпілих викликаються на місце події працівники відповідних медичних служб;

– детальному огляду мають бути піддані: об'єкт вибуху, територія, безпосередньо прилегла до місця вибуху, потерпілі, а також їх одяг, документи і речі;

– фіксуються в протоколі огляду місця події необхідні для проведення експертизи геометричні і якісні характеристики;

– збираються предмети з кіптявою, причому доцільно вилучати їх цілком, якщо об'єкт-носії занадто громіздкий, а локалізація кіптяви відома, то необхідно вилучити відповідний фрагмент об'єкту;

– здійснюється ретельний збір осколків і уламків вибухового пристрою (металеві осколки, шматки шнурів, дроту, електродротів, деталі годинникових механізмів, радіодеталі, елементи електроживлення, частини можливої упаковки);

– якщо вибух стався на ґрунті, беруться проби ґрунту безпосередньо з епіцентру вибуху, а також в якості зразків порівняння контрольні проби на достатньому віддаленні від місця вибуху;

– при зборі речових доказів не треба забувати про виявлення і фіксацію традиційних криміналістичних слідів (відбитки пальців, сліди взуття, сліди інструментів і тому подібне).

Інформація отримана на стадії попереднього дослідження слідів вибуху частіше всього є дуже приблизною неповною і такою, що не має доказового значення, але вона потрібна для визначення видів і послідовності проведення оперативно-розшукових заходів і здійснення слідчих дій, інформація ж отримана експертами в лабораторних умовах, здатна внести ясність в суть справи і відповісти на широке коло питань і дозвіл яких сприятиме розкриттю злочину, пов'язаного з вибухом. Але це твердження є істинним тільки за умови правильної

фіксації і вилучення слідів вибуху, і послідовності призначення тієї або іншої експертизи. Вибухотехнічна експертиза, як правило, носить комплексний характер, і її проведення вимагає залучення фахівців, що мають знання в різних галузях науки, техніки, ремесла.

Крім того, за фактом вибуху нерідко виникає необхідність в призначенні інших експертиз, послідовність проведення яких визначається з урахуванням інформації отриманої на стадії попереднього дослідження криміналістичних слідів, що є основними об'єктами подальших досліджень. Інакше кажучи, важлива для слідства інформація може бути втрачена, а речові докази передчасно видозмінені або зруйновані. Уникнути цього - одна з головних вимог криміналістичного підходу до дослідження усієї сукупності ознак, що виражають властивості речових доказів особливо за фактом кримінального вибуху.